

Membres corresponents

Denise Boyer

Espero i desitjo que acceptareu que les meves primeres paraules en aquesta presentació siguin una confessió que us faig amb tota sinceritat: poques vegades m'he trobat amb una situació tan afable, tan atractiva i tan plàcida com la present, pel que fa al tema de la nostra cultura catalana, que estimem més a mesura que ha de compartir tants triomfs com tristeses i que, malgrat tot, ha dreçat la meua vida personal i professional.

Qui és, doncs, i què ha fet, la nostra nova col·lega? Denise Boyer, enduta per l'afició a les lletres, rep la seva formació a l'Institut d'Estudis Ibèrics de la Universitat de París IV-Sorbona. És clar que a París té diverses possibilitats. Allí obté, el 1966, la *licence d'espagnol*, amb alguna assignatura de llatí i de portuguès, però cap de català, ja que aleshores no n'hi havia. D'altra banda, ella, nascuda a París i amb arrels familiars a la Bretanya, als divuit anys, tot just començada la carrera, ja havia fet un primer sojorn a Barcelona, que la sedueix i li marca una empremta que serà indeleble. Imagino que, aleshores, potser ni ella mateixa hauria endevinat quina seria la seva vida professional.

Seré breu en la relació de títols acadèmics obtinguts i de places docents aconseguides per Denise Boyer. A la llicència d'espanyol (1966), ja citada, seguiren el *diplôme d'études supérieures* d'espanyol (1967), l'*agrégation d'espagnol* (1968) i el *doctorat d'état* (1994). D'aquest darrer, molt diferent del doctorat de casa nostra (com ho mostra que fos obtingut prop de trenta anys després de la llicència), en tornaré a parlar. Quant a les places docents ocupades per ella, foren les següents: 1) a la Universitat de París IV-Sorbona: *assistant* (1970), *maître-assistant* (1981), *maître de conférences* (1984); 2) a la

Universitat d'Orleans: *professeur* (1996), i 3) retornada a la Universitat de París IV-Sorbona: *professeur de langue et culture catalanes* (2003-2009) i *directrice* (2003-2009) del Centre d'Études Catalanes. Les dues darreres mencions assenyalen la jubilació de na Denise. Arribat el moment present, reconec que jo he passat un cert temps dubtant entre si lamentar o alegrar-me d'aquesta jubilació.

Mentrestant, activa com li ho demanaven l'exercici del mester docent i la vocació a la recerca (tasques que, com sabeu, ja li corresponien per òbvies raons professionals), Denise Boyer es trobà involucrada en un procés que trasbalsaria en sentit positiu el funcionament de tot allò que es referia a la llengua i a la cultura catalanes a la dita Universitat de París IV-Sorbona. No cal dir que la trasbalsada no era ella sola, sinó tot el personal (docent, discent, administratiu i subaltern) de la casa. Per més que no puc desviar-me del tema que m'ha dut aquí, l'afer és prou important perquè hi dediqui uns minuts. Començo pel final: l'any 1977 fou creat un Centre d'Études Catalanes, destinat a la Universitat de París IV-Sorbona. El seu objectiu era de reunir-hi l'ensenyament de català, el qual, malgrat continuar pertanyent a la gran unitat dels *Études Ibériques et Latino-américaines* (castellà, català, portuguès i llatí) quedaria instal·lat en el nou edifici. He dit que començava pel final, per no fer-vos glatir davant la incertesa que jo mateix suggeria en al·ludir a un canvi. Ara, però, us en diré molt breument la iniciativa, la història i el desenllaç. Durant llargs anys, un grup d'il·lustres catalans, exiliats a París, sol·licitaren, i per fi obtingueren, que l'Ajuntament de París cedís a la Universitat parisenca un *hôtel* (ço és, un edifici noble, antic), amb la condició que hi fos instal·lat un cercle cultural i docent de català, (per a organització, ensenyament, recerca, biblioteca, exposicions, etc.). S'hi afegiria que la innovació fos completada amb la creació d'una càtedra de català a la Sorbona, una càtedra formal i de la mateixa categoria de qualsevol plaça universitària. I tot sortí bé.

Em permetreu que us digui que jo vaig ésser el primer a ocupar aquesta càtedra de la Sorbona, en els primers dos anys d'activitat (cursos 1974-1975 i 1975-1976). I si em veig obligat a dir-vos-ho ara és perquè, en els canvis d'impressions que solen tenir els professors (quan aprofiten les pauses entre classe i classe o en acabar la feina del dia, o en altres ocasions semblants), fou així que ens coneguérem Denise Boyer i jo (sense imaginar, aleshores, que aquella relació «de carrer» es convertiria, amb el temps, en una veritable amistat que almenys culmina avui amb tanta solemnitat). I encara no he acabat. De totes maneres, els meus dos primers cursos d'estrena encara els vaig professar a l'Institut Hispanique (al Barri Llatí). A la inauguració del vell *hôtel*, ja restaurat per a fer d'universitat, jo vaig anar-hi exprés des de Barcelona, ja acabada la meva estada catalanoparisenca. Era el novembre de l'any 1977.

A propòsit, ara voldria assajar d'escrutar el procés intern que ha menat Denise Boyer, en el decurs de bon nombre d'anys de treballs mentals i de concentració textual, a convertir-se en allò que avui tothom li reconeix: una primera figura en el camp de les lletres catalanes. I confesso que potser tots els qui estem reunits en aquesta sala (naturalment menys ella, que deurà somriure, si jo, després de tant pensar-hi, no ho encerto), dic que potser tots anem a la deriva en voler interpretar a les palpentes què cal entendre de tot allò que ella escriu. Assagem, doncs. Fa uns moments, us he dit que tornaria a parlar de la tesi doctoral (una *thèse d'état*) de Denise Boyer: tingueu-ne en compte tres circumstàncies. 1) El títol: *L'oeuvre en vers de Salvador Espriu. Essai de systématique*. Es tracta d'una recapitulació, d'un assaig sobre el tema, un *essai* que, com a tal, exigia temps i maduresa. 2) L'extensió: té 876 pàgines (quan encara no s'hi afegia, com avui, un bon plec de papers sobers, només per cridar l'atenció del tribunal), i el control: el director era Maurice Molho, coneixedor de la matèria i exigent a judicar-la, i primer director que fou del Centre d'Études Catalanes de la Universitat de París IV-Sorbona. 3) El temps: ja ho he remarcat abans: entre la llicenciatura (1966) i el doctorat (1994), transcorregueren una trentena d'anys, que cal imaginar plens de dubtes, consultes, correccions i addicions, com a resultat de noves troballes de l'autora, de converses amb col·legues i de discussions amb el director de tesi.

A tots aquests anys de l'elaboració de la tesi (de sabut tema *espriuà*), cal afegir-hi que Denise Boyer concep, escriu, analitza i publica, per damunt de tot, treballs sobre Salvador Espriu. Què n'hem de pensar, d'això? Que dins ella existeix una coincidència cronològica i temàtica (de dues dotzenes d'anys, gairebé nets respecte al tema), entre allò que la fa expressar-se i madurar com a escriptora (aspecte teòric) i allò que la fa créixer i concretar com a estudiosa (aspecte pràctic). Podem parlar, doncs, d'una «Denise Boyer *espriuana*». El fet que en ella pesés de manera bastant exclusiva «allò *espriuà*» no havia de prejudicar res amb vista al seu futur personal. Al contrari. Si em permeteu un exemple tan llunyà d'on som com fàcil de comprendre, diré: «el millor conductor d'un cotxe d'una marca concreta és el que millor podrà conduir els cotxes de qualsevol altra marca». L'excel·lent etapa *espriuana* de na Denise fou, per a mi, la millor garantia que ella estava en camí de convertir-se, com deia fa un moment, en una primera figura en el camp de les lletres catalanes. I és això el que ha succeït.

En efecte: sense oblidar-se, ni de bon tros, de Salvador Espriu (a qui retorna una vegada i altra i sobre qui organitzarà col·loquis i jornades), Denise Boyer amplia el seu camp, que ja és ensems poètic i humà. M'he allargat molt fins ací i ara m'adono que no podré dir tot allò que em semblava que convenia que digués. Un exemple característic n'és Narcís Comadira, «une poésie qui dit des choses» (1989), i si dic que és característic és

perquè implica 1) una sèrie de poesies, 2) una relació i una amistat entre ella i el poeta i 3) visites a dojo entre ambdós en els viatges d'ella a Barcelona i d'ell a París. Remarquem que tal doble fenomen, poètic i humà, es repeteix en la vida de Denise Boyer. Sí, es repeteix i s'enllaça amb un tret típicament peculiar seu (i idiosincràtic i tot): els viatges a les terres catalanes, sobretot a Catalunya i, no cal dir-ho, a Barcelona. Mentre molts col·legues seus arrufen el nas davant la conveniència d'acudir a actes fora del país on els demanen, ella fa festa davant l'oferta i no diu mai que no. De vegades, les vingudes de la nostra amiga a Barcelona ja tenen una data fixa (sempre calculades de manera que no perdi ni una hora de classe). Respectaré el seu silenci i només faré públic un dia de l'any en què trobareu na Denise a Barcelona, ullant a les parades de llibres: això passa, cada any indefectiblement, per Sant Jordi.

Encara que ja sigui amb el temps molt just, no voldria acabar la meva intervenció d'avui sense buidar tot el sac. Accepteu, si us plau, que n'extregui les darreres molles, que no oblidaré mai, com a coixí de tantes obres notables seves, que jo estimo com les més valuoses. Mentre Denise Boyer atenia les seves lliçons de cursos als estudiants i les seves exhalacions literàries que s'estenien en el món dels lletraferits, passaven els dies, els mesos i els anys. I s'esdevingué que un bon dia quedà vacant la direcció del Centre d'Études Catalanes de la Universitat de París IV-Sorbona. Amb aquest motiu, Denise Boyer en fou elegida directora (2003). És clar que li'n quedaren afectades les seves activitats docents i literàries, però la veritat és que no hi quedaren tant com tots temíem, i que la nostra col·lega emprengué una tasca de reorganització de la casa que feia molta falta i que li permeté de deixar, en sis anys (i no sense dificultats sovint greus), una situació molt satisfactòria i molt ajustada. No som pocs els qui hi descobríem un nou aspecte de la directora Boyer i, per la seva banda, ella treballa molt d'acord amb totes les institucions, les de França i les de Catalunya. També en aquest terreny, els qui ens movem prop d'ella n'hem après molt.

Text llegit pel senyor Antoni M. Badia i Margarit en el Ple del dia 9 de maig de 2011